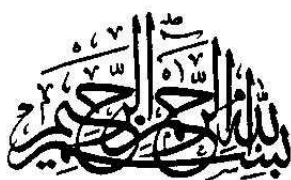

۱۵۹۰۴۱۲

مجله

بانکداری داخلی - راهنمای استفاده از تسهیلات بانکی

تالیف:

حسین سرورشته

سرشناسه

: سر رشته، حسین، ۱۳۴۲-

عنوان قراردادی

: ایران. قوانین و احکام. Iran. Laws, etc.

عنوان و نام پدیدآور

: بانکداری داخلی: راهنمای استفاده از تسهیلات بانکی / تالیف حسین سر رشته.

مشخصات نشر

: تهران: ترمه، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری

: ۳۹۲ص.

شابک

: ۹۷۸-۹۶۴-۹۷۸-۶۶۸-۱

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

عنوان دیگر

: راهنمای استفاده از تسهیلات بانکی.

موضوع

: وام‌های بانکی - ایران -- Bank loans

موضوع

: وام‌های بانکی -- قوانین و مقررات Bank loans -- Law and legislation

موضوع

: بانک و بانکداری -- جنبه‌های مذهبی - اسلام Banks and banking -- Religious aspects -- Islam

موضوع

: بانک و بانکداری -- ایران -- خدمات مشتری Banks and banking -- Customer services -- Iran

رده‌بندی دیوید

: ۱۳۹۶ ۲۴۳/۱۶۴۱HG

رده‌بندی ۲۰۰۰

: ۳۳۲/۱۷۵۳

شماره کتابشناسی ملی: ۵۰۰۲۲۸۷

- ♦ نام کتاب: بانکداری داخلی- راهنمای استفاده از تسهیلات بانکی
- ♦ تالیف: حسین سر رشته
- ♦ صفحه‌آرایی: انتشارات ترمه
- ♦ طراح جلد: روجا غمگسار
- ♦ نوبت چاپ: چاپ اول ۱۳۹۶
- ♦ ناشر: انتشارات ترمه
- ♦ تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه
- ♦ چاپ و صحافی: منصور
- ♦ قیمت همراه با CD: ۳۰۰,۰۰۰ ریال
- ♦ شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۷۸-۶۶۸-۱

آدرس ناشر: تهران- خ انقلاب- خ ۱۲ فروردین- پلاک ۲۸۶، طبقه دوم واحد ۸

تلفن: ۶۶۹۶۱۸۰۴-۶۶۹۶۱۷۶۹

دفتر فروش انتشارات ترمه و مرکز فروش شهرستان‌ها: تهران- خ انقلاب- خ ۱۲ فروردین- واحد ۱۶، طبقه اول، واحد ۴

تلفن: ۶۶۹۵۷۰۲۱-۶۶۴۸۱۵۱۴

فاکس: ۶۶۹۵۷۱۲۰

برای اطلاع از نحوه خرید اینترنتی انتشارات ترمه به وب‌سایت ما به آدرس زیر مراجعه فرمایید.

www.termehbook.ir Info @ termehbook.ir

بایید به حقوق دیگران احترام بگذاریم

دوست عزیز، این کتاب حاصل دسترنج چندین ساله مؤلف، مترجم و ناشر آن است. تکثیر و فروش آن به هر شکلی بدون اجازه از پدیدآورنده کاری غیراخلاقی، غیرقانونی و غیرشرعی است. نتیجه این عمل نادرست موجب رواج بی‌اعتمادی در جامعه و بروز بی‌آمدهای ناگوار در زندگی و محیطی ناسالم برای خود و فرزندانمان می‌گردد.

تمامی حقوق این اثر محفوظ است. تکثیر یا تولید مجدد آن کل یا جزء، به هر صورت

چاپ، کپی، صوت، تصویر و انتشار الکترونیکی بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است

پیشگفتار

کلام خود را با تعاریفی ساده از بانک و بانکداری آغاز می‌کنم

در خصوص مفهوم بانک ابتدا به ریشه کلمه بانک و معنی آن در زبان انگلیسی باید کمی دقیق شد.

کلمه بانک در زبان انگلیسی به معنای کناره و ساحل است؛ البته نه ساحل دریا، بلکه کناره رودخانه.

دلیل اینکه در تمام متون و کتب مرتبط با بانکداری ریشه کلمه بانک را از نیمکت کنار رودخانه در ایتالیا

به نام بنکو می‌دانند، کاملاً صحیح است. لیکن

تدقیق ریشه کلمه بانک تصاویر جدید و

جالبی را برای ذهن خواننده ایجاد می‌نماید.

به‌طور کلی و در تعریف جامع‌تر هر جا کلمه

بانک دیده می‌شود در رنج اشاره به جریانی

دارد که در کنار جریان و بدون دخل و تصرفی

در مقدار جریان دارایی‌ها و امکانات می‌تواند

که می‌توان از آن بهره‌مند شد و منافع زیادی

را برای ما به همراه داشته باشد.

در واقع بانک بنگاهی است که پول را می‌خرد و فروشی آن فرآیندهایی را انجام می‌دهد و همان

پول را در بازار عرضه می‌کند و می‌فروشد. (البته نظام بانکداری بهانه بر این اساس فعالیت می‌کند،

لیکن نظام بانکداری اسلامی مبتنی بر مشارکت و وکالت از طرف تأمین‌کنندگان مالی (مشتریان بانکی)

است).

ضرورت وجود بانک در صحنه اقتصاد و آلوده بودن بانک‌ها به ربا، ضرورت تأسیس نظام بانکی را در

چهارچوب اصول اسلامی آشکار کرده است که بر همین اساس اولین بانک اسلامی در اواخر دهه ۱۳۴۰

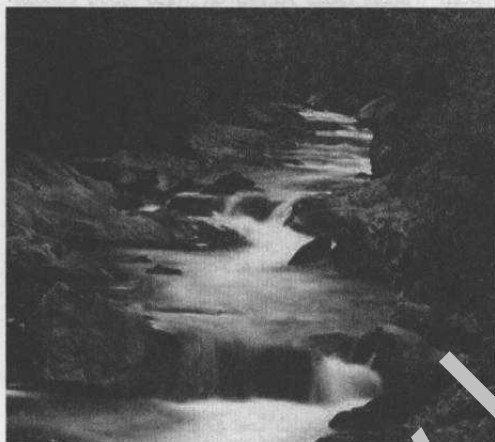
هجری شمسی در مصر آغاز به کار کرد و به تدریج بانک‌های دیگری در کشورهای سودان، کویت، اردن،

بحرین، عربستان سعودی و... تأسیس شد. با شکل‌گیری این بانک‌ها، کتاب‌هایی هم برای تغذیه فکری

گردانندگان و نیز آشنایی بیشتر مردم با شیوه کارکرد آن‌ها نگاشته شد که در زمان خود نقش مهمی در

راهاندازی و پشتیبانی نرم‌افزاری از بانک‌های اسلامی ایفا کرد. از معروفترین کتاب‌ها می‌توان به کتاب

«البنک الربوی فی الاسلام» نوشته متفکر بزرگ شیعه، آیت‌الله سید محمدباقر صدر اشاره کرد.

با پیروزی انقلاب اسلامی، تلاش‌های بسیاری به منظور انطباق قوانین و مقررات، مخصوصاً قوانین اقتصادی، با موازین اسلامی انجام شد که در این میان، موضوع بانکداری اسلامی نیز مورد توجه قرار گرفت. به‌طوری که در اسرع وقت، قانون عملیات بانکی بدون ربا تدوین و از سال ۱۳۹۳ رسماً به اجرا گذاشته شد.

با توجه به جایگاه ویژه عدالت در نظام اقتصادی، اولین هدف سیستم بانکی که در ماده اول قانون عملیات بانکی بدون ربا تصریح شده، استقرار نظام پولی و اعتباری بر مبنای حق و عدل (با ضوابط اسلامی) به منظور تنظیم گردش صحیح پول و اعتبار در جهت سلامت و رشد و توسعه اقتصادی کشور می‌باشد. این چرخه مفهوم عدالت را مطابق تعالیم اسلامی قرار دادن هر چیزی در جایگاه شایسته آن و اعطای حق به صاحب حق تعریف کرده و نمود عینی آن را نیز در عرصه نظام اقتصادی در رفع فقر و ایجاد توازن افته دی بداییم، جریان عدالت در سیستم بانکی را می‌توان در محورهای توزیع عادلانه منابع بانکی، توزیع عادلانه سرمایه‌ها و کارمزدها و فقرزدایی جست‌وجو کرد.

بر همین اساس است که نحوه توزیع منابع بانکی در نظام بانکی بدون ربا اهمیت و جایگاه ویژه‌ای دارد. به‌طوری که مطابق آیات و روایات، همه به منابع بانکی به عنوان اموال و ثروت‌های ملی محسوب می‌شود که می‌بایست به نحو شایسته‌ای مدیریت شوند. لذا یکی از مسئولیت‌های سنگین سیاستگذاران نظام بانکی در بانکداری اسلامی، مراقبت از نحوه تخصیص منابع بر اساس عقود اسلامی، همسو با اشتغال و رشد مستمر اقتصادی است.

در بانکداری اسلامی، اعطای تسهیلات انتفاعی در دو گونه عمدتاً عقود مبادله‌ای مشتمل بر: فروش اقساطی، اجاره به شرط تملیک، جعاله، سلف، خرید دین و عرق مشارکت شامل: مشارکت مدنی، مشارکت مدنی حقوقی، مضاربه، مزارعه، مساقات انجام می‌پذیرد.

پیشگفتار نویسنده

اقتضای جان چوای دل آگهی است

حرکه اگر تر بود جانش قوی است

خود جهان جان، سراسر آگهی است

حرکه بی جان است از دانش تی است

حکایت ما، حکایت آن زنبور عسلی است که در اطراف آتش بر افروخته نمرودیان پرواز می کرد و حضرت ابراهیم از او پرسید: «ای زنبور، در اطراف آتش چه می کنی؟ آیا نمی ترسی که سوخته شوی؟» زنبور گفت: «یا ابراهیم! آمده ام تا آتش را خاموش کنم» ابراهیم (ع) خندید و گفت: «تو مگر نمی دانی که آب دهان کوچک تو هیچ تأثیری بر این آتش ندارد» زنبور در جواب گفت: «چرا می خندی یا ابراهیم؟! من به خاموش شدن یا نشدن آتش نمی اندیشم که اگر روزی از من بپرسند، آن هنگام که ابراهیم در آتش می سوخت تو چه می کنی، بگویم من نیز در کار خاموش کردن آتش بودم».

متن حاضر، گام کوچکی به منظور تهیه و ن آموزش کاربردی و مرتبط با یکی از مشاغل مهم و حساس نظام بانکی است که با هدف ایجاد ارتباط لازم بین محتوای برنامه های آموزشی با آنچه وظایف و مسئولیت های محوله کارکنان اقتضا می کند، تدوین شده و امید است در راستای بهبود کیفی دوره های آموزشی تربیت همکاران علی الخصوص دایره اعتبارات و تسهیلات با توجه به اهمیت و حساسیت جایگاه شغلی آنها، مفید و موثر واقع شود.

این نوشته حاصل تجارب شغلی و حرفه ای نگارنده در بخش اعتبارات و تسهیلات اعطایی در بیش از چهار دهه مشاهدات، دانش استادان مجرب و همکاران پیشکسوت در کار از رده صنعت بانکداری و مطالعات مرتبط با موضوع و یادداشت های شخصی جهت تدریس در دوره های آموزشی ضمن خدمت کارکنان (از سال ۱۳۷۲ تا ۱۳۹۳) بوده و در آن سعی شده است حتی الامکان به زبانی ساده و روان با قابلیت کاربردی در دوره های آموزشی به همراه یک عدد لوح فشرده جهت درک هر چه بهتر مطالب تئوری با نحوه اجرا با متد آموزش گام به گام جهت هر نوع فعالیت اعتباری با سیستم، اعم از حضوری و مکاتبه ای، آرایه شده است.

علی رغم تمامی کوشش های به عمل آمده، این مجموعه نیز خالی از اشکال نخواهد بود. لذا آرایه پیشنهادها و نظرات اصلاحی مدرسان محترم و همکاران مجرب می تواند نگارنده را در تکمیل هر چه بهتر آن یاری کند. از دیگر آثار منتشره ایشان می توان به کتاب بانکداری داخلی کاربردی (تخصیص منابع) و انواع ضمانت نامه های بانکی و کتاب حاضر اشاره کرد.

بی‌شک، تهیه و تدوین این مجموعه بدون مساعدت و همکاری سایر همکاران امکان‌پذیر نبود. بنابراین بر خود واجب می‌دانم ضمن تشکر از تمامی یاوران، سپاس و قدردانی مخصوص خود را به شرح زیر اعلام نمایم:

آقای علیرضا پویانشاد، استاد و دوست بسیار عزیز که راهنمایی ارزنده و حمایت و تشویق‌های ایشان، انگیزه اصلی نگارنده بوده است، همچنین استاد ارجمند جناب آقای دکتر حسین محمدپورزرنندی مدیر عامل محترم بانک شهر که راهنمایی‌های ارزشمند ایشان هرگز فراموش نخواهد شد و نیز جناب آقای احمد بخشنده معاونت محترم اعتبارات بانک شهر که پیگیری و سخت کوشی جنابعالی را از یاد نخواهم برد. و در پایان از خداوند متعال برایتان سلامتی، بهروزی و توفیق استمرار خدمتگذاری را مسئلت دارم.

علی‌رغم اینکه در زمان انتشار این کتاب به آخرین بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌های بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اشاره نماند شد، اما با توجه به حجم گسترده و تنوع بخشنامه‌های بانک مرکزی، ضرورت دارد در مواردی به جدیدترین تغییرات ایجاد شده در مستندات مورد استفاده به نشانی www.cbi.ir مراجعه شود.

با این همه سیاه مشقمان منظر رهنمودها و حمایت و مایه خرسندی است اگر شما خواننده محترم، از طریق پست الکترونیکی ذیل این جانب را از دیدگاه‌های ارزشمند خود آگاه سازید.

HosseinSarreshteh@gmail.com

در خاتمه از مساعدت و همکاری جناب آقای مهدی عباسی کارشناس ارشد فناوری اطلاعات، جناب آقای مسعود اکبری کارشناس ارشد اعتبارات و جناب آقای امیر حسین صادقی‌نیا و تمامی دوستانی که در چاپ این اثر، نگارنده را کمک کرده‌اند سپاسگزاری و قدردانی می‌نماید.

حسین سررشته

مدیر امور اعتبارات بانک شهر و مدرس موسسه عالی آموزش بانکداری ایران

مقدمه

با توجه به تدابیر اتخاذ شده از سوی مقام معظم رهبری جهت نام‌گذاری به نام «سال اقتصاد مقاومتی، تولید و اشتغال» و با عنایت به تصمیمات اتخاذ شده از سوی دولت محترم مبنی بر حمایت از بنگاه‌های متوسط و کوچک از جمله تصویب قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و همچنین نقش محوری بانک‌ها در تامین مالی بنگاه‌های اقتصادی، در رونق بنگاه‌های متوسط و کوچک و به تبع آن افزایش تولید و اشتغال ایفا نمایند.

لذا کلیه شعب باید با توجه به سیاست‌های مدیریت ارشد بانک و همچنین فضای اقتصادی کشور، با شناسایی اشخاص حقیقی و حقوقی فعال در بخش‌های مختلف اقتصادی که دارای ظرفیت اعتباری و کسب فنی مناسب بوده و مناسبان بازگشت به موقع منابع بانک را دارا می‌باشند. نسبت به جذب آنها و اعطای تسهیلات / ایجاد تعهدات در چهار رده مفاد بخشنامه حاضر اقدام نمایند.

لازم به توضیح است که اطمینان از کسب و ظرفیت فنی و اعتباری گیرنده تسهیلات احتمال مواجهه با ریسک‌های ذیل را برای شعب به میزان قابل توجهی کاهش خواهد داد:

- احتمال کاهش توان بازپرداخت اصل و فرع تسهیلات دریافتی توسط مشتری
- احتمال عدم بازپرداخت اصل و فرع تسهیلات دریافتی توسط مشتری
- احتمال معوق شدن بازپرداخت اصل و فرع تسهیلات دریافتی توسط مشتری

کاهش ریسک اعتباری باعث می‌شود که بانک‌ها درآمد بهتر داشته و از منابع مالی مطلوب‌تر برخوردار گردند که در نتیجه آن از یک طرف بانک بهتر می‌تواند از سرمایه‌گذاری موجود استفاده نماید و از طرف دیگر متقاضیان تسهیلات و اعتبار، قادر به تامین نیازهای مالی خود خواهند بود.

جایگاه مهم بانکداری در اقتصاد و فواید زیاد آن، اندیشمندان مسلمان را به این فکر انداخت که با رفع مشکلات شرعی، از صنعت بانکداری استفاده کنند. تلاش‌های اولیه عمدتاً بر این نکته متمرکز بود که نشان دهند رایی که در قرآن تحریم شده، شامل بهره بانکی نمی‌شود و معاملات بانکی ربوی نیستند. لیکن این تلاش‌ها موثر واقع نشد و عالمان دین و مسلمان متدین را قانع نکرد تا اینکه از حدود پنجاه سال پیش، حرکت علمی دیگر شروع شد و این بار اندیشمندان مسلمان به فکر افتادند تا با حفظ بانک، معاملات آن را براساس تفالیم اسلام تعریف کنند. بدین صورت، نوع دیگری از صنعت بانکداری به نام «بانکداری بدون ربا» یا «بانکداری اسلامی» متولد شد و به سرعت در کشورهای مسلمان گسترش

یافت. به طوری که امروزه در اغلب کشورهای اسلامی و حتی برخی کشورهای غیراسلامی، بانک‌های بدون ربا حضور جدی دارند و در کشورهایی نظیر ایران، پاکستان و سودان، کل نظام بانکی براساس بانکداری بدون ربا طراحی شده است.

در ایران با پیروزی انقلاب اسلامی، نظام بانکداری ربوی که زیر مجموعه‌هایی از اقتصاد سرمایه‌داری بود به واسطه شیوه فعالیت مبتنی بر بهره به لحاظ مغایرت با اصول فقهی و اقتصاد اسلامی، امکان ادامه حیات نیافت و الزاماً به جانشینی که قادر باشد تجهیز و تخصیص منابع را به شیوه اسلامی انجام دهد، نیاز داشت. زمینه دامنۀ تحقیقات اقتصادی و بانکداری اسلامی امری جدی تلقی شد و در نهایت در شهریور سال ۱۳۶۰ «قانون عملیات بانکی بدون ربا» از تصویب مجلس شورای اسلامی گذشت. براساس مصوبه شورای عالی بانکها که مکلف شدند از ابتدای سال ۱۳۶۳ عملیات خود را با قانون عملیات بانکی بدون ربا تطبیق دهند قانون عملیات بانکی بدون ربا مشتمل بر ۲۷ ماده است که طی ۵ فصل به بیان مقررات بانکداری می‌پردازد. سرفصل اصلی این قانون عبارتند از:

- اهداف و وظایف نظام بانکی در جمهوری اسلامی ایران
- تجهیز منابع پولی
- تسهیلات اعطایی
- بانک مرکزی و سیاست‌های پولی
- متفرقه

همانطور که اشاره شد، بازار پول در ایران بدنه اصلی نظام مالی را به خود اختصاص داده و مهمترین ابزار تامین مالی بنگاه‌های اقتصادی محسوب می‌شود. بنابراین، افزایش سرمایه‌گذاری و تولید (کاهش بیکاری) ارتباط مستقیم با نحوه عملکرد و میزان کارایی نظام بانکی دارد و به همین دلیل، سیاستگذاران اقتصادی در اکثر موارد، سیاست‌ها و اهداف برنامه‌های توسعه را به کمک نظام بانکی محقق می‌سازند.

ماهیت فعالیت بانک‌ها و موسسات اعتباری با ریسک آمیخته است و هر اقدامی برای حداکثرسازی سود در این موسسات با خطر از دست دادن مالی توأم است. اما برای ایجاد پویایی در بانک و تضمین سودآوری آن، اجتناب از عامل ریسک غیرمنطقی بوده و بایستی با شناخت عوامل موثر بر آن و پذیرش مخاطرات، در راستای تحقق اهداف سازمان به مدیریت ریسک پرداخت.

بانک‌ها با جذب منابع مردم در قالب سپرده‌های ارزان قیمت و گران قیمت به اعطای تسهیلات در قالب عقود اسلامی به بخش‌های مختلف اقتصادی اقدام می‌کنند و در این مسیر با ریسک‌های متنوعی

مواجهند که مهم‌ترین آن ریسک اعتباری است. اهمیت ریسک اعتباری زمانی برجسته می‌شود که روند صعودی نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی در نظام بانکی کشور را در سال‌های اخیر مطالعه کنیم.

بر این اساس مبانی نظری رعایت 5C قبل از اعطای تسهیلات مانند اهلیت مشتری، ظرفیت و قدرت مشتری، سرمایه مشتری، شرایط بازار و کسب و کار و پوشش مناسب وثائق باعث شناخت بهتر وضعیت اعتباری مشتری شده و با اعمال نظارت‌های لازم (قبل و پس از اعطا و هنگام مصرف تسهیلات) ریسک اعتباری کاهش یافته و تسهیلات اعطایی به سرفصل مطالبات غیرجاری منتقل نخواهد شد.

این کتاب با تکیه بر قانون بانکداری بدون ربا، مقررات پولی و بانکی، بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌های بانک مرکزی و روش‌های ارزیابی موجود در شبکه بانکی و با رویکردی کاربردی و با زبانی بسیار ساده تدوین شده و هدف آن آشنایی کارکنان بانک‌ها و موسسات مالی و اعتباری دانشجویان، تولید کنندگان و سرمایه‌گذاران و سرهنگان مختلف مردم با نظام بانکداری بدون رباست.